

Krizler ve Dönüşümler Çağında Mekânsal Çalışmalar

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Enver TATLISU
Dr. Öğr. Üyesi Parvin HEIDARI
Dr. Öğr. Üyesi Gökçe UZGÖREN

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Yayın Koordinatörü
978-625-375-723-6	Yasin DİLMEN
Kitap Adı	Sayfa ve Kapak Tasarımı
Krizler ve Dönüşümler Çağında Mekânsal Çalışmalar	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Editörler	Yayıncı Sertifika No
Dr. Öğr. Üyesi Enver TATLISU ORCID iD: 0000-0002-9757-5948	47518
Dr. Öğr. Üyesi Parvin HEIDARI ORCID iD: 0000-0001-5550-6250	Baskı ve Cilt
Dr. Öğr. Üyesi Gökçe UZGÖREN ORCID iD: 0000-0002-5335-3817	Vadi Matbaacılık
	Bisac Code
	SOC020000
	DOI
	10.37609/akya.3869

Kütüphane Kimlik Kartı

Krizler ve Dönüşümler Çağında Mekânsal Çalışmalar / ed. Enver Tatlısu, Parvin Heidari, Gökçe Uzgören.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.
242 s. : tablo, şekil. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253757236

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

Yaşamın kendisi, doğal işleyişi içinde krizleri hep barındırır; çünkü her denge, kendi sınırına ulaştığında sarsılır. Kriz, insanın kurduğu düzenin bu sınırla yüzleştiği noktada belirir ve dünyaya müdahale etme biçiminin tıkanıp anda görünür hale gelir. Sözcük kökeni Antik Yunanca *krisisten* gelir; karar verme, ayırıştırma, bir dönüm noktasında yön belirleme anlamlarını taşır. Bu etimolojik köken, krizin yalnızca bir “bozulma” değil, aynı zamanda bir “seçim” ve “dönüşüm” anı olduğunu hatırlatır. Her kriz, var olanın sürdürülemez hale geldiği, ama henüz yenin de tam biçim bulmadığı bir eşiği temsil eder. Dolayısıyla kriz, insanlık tarihinin yaratıcı dönüm noktalarını besleyen bir üretken gerilimdir.

İnsanın çevresiyle ve kendi üretimleriyle kurduğu ilişkinin giderek karmaşılaştığı bir çağda yaşıyoruz. Ekonomik dalgalanmalar, çevresel tehditler, teknolojik kırılmalar, göçler, savaşlar ve dijital bağımlılıklar, yalnızca sistemleri değil, düşünme biçimlerimizi de dönüştürüyor. Bu koşullar altında, tasarım artık yalnızca bir biçim verme veya estetik düzen kurma aracı değil; değişken koşullar arasında anlam inşa etme, ilişkileri yeniden tanımlama ve belirsizlikle başa çıkma pratiğine dönüşmektedir. Zira tarih boyunca tasarım, krizlerin ardından ortaya çıkan boşlukları yeniden düzenlemenin dili olmuştur. Savaşların, ekonomik çöküşlerin ve teknolojik devrimlerin ardından insan, tasarım aracılığıyla yalnızca yeniden inşa etmemiş; her defasında anlamı dönemin ruhuna uygun biçimde yeniden kurmuştur.

Bugün, insanın çevresini biçimlendirme yetisi hiç olmadığı kadar genişlemiş durumda; ancak bu genişleme, beraberinde kırılganlıkları da getirmektedir. Kentlerin metalaşması, ekolojik sınırların aşılması, dijital teknolojilerin gündelik hayatı dönüştürmesi ve kimliklerin çevrimiçi temsillerle yeniden biçimlenmesi, mekân kavramını yeniden düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. Tasarım, bu kırılgan dengeyi yeniden kurmanın bir yolu olarak, hem eleştirel hem yaratıcı bir araçtır. Kriz, sınırları görünür kıldıkça; tasarım, bu sınırların ötesine geçme iradesini ortaya koyar. Dolayısıyla tasarım, yalnızca krizleri “çözmek” için değil, onların ürettiği yeni gerçeklikleri “anlamlandırmak” ve “dönüştürmek” için vardır.

Bu kitap, böyle bir çerçeve içerisinde şekillenmektedir. Krizler ve Dönüşümler Çağında Mekânsal Çalışmalar, krizleri yalnızca yıkım değil; yenilenme, uyum ve yeniden yapılanma süreçleri olarak ele alır. Kitap, dört ana tematik eksen üzerinden ilerler: *kavramsal ve temsili zemin, toplumsal ve kentsel dönüşüm, ekolojik ve sürdürülebilir dönüşüm ve dijitalleşme ve kimlik dönüşümü*. Her eksen, krizin farklı bir mekânsal katmanda nasıl belirdiğini ve tasarımın bu krize nasıl yanıt verdiğini tartışır.

Kitabın ilk bölümü, mekânın düşünsel ve temsili boyutlarını ele alarak okuru krizin felsefi arka planına taşır. “Kentsel Krizlere Çözüm Olarak Mekânsal Dönüşüm: Mekânsal Planlama Kuramları” başlıklı çalışma, mekânsal planlamayı krize verilen toplumsal bir refleks olarak konumlandırır. Sanayi Devrimi’nden günümüz planlama pratiklerine uzanan bu inceleme, kentlerin politik-ekonomik dalgalanmalarla nasıl yeniden biçimlendiğini ortaya koyar. Planlama, burada yalnızca bir teknik araç değil; toplumsal iyileşmenin ve mekânsal onarımın dili olarak okunur.

Bu bağlamı tamamlayan “Mekân ve Zaman: Temsilin Dünü ve Bugünü Özelinde USModernist Arşivi Üzerinden Bir İnceleme” başlıklı bölüm ise, mekânın nasıl bir temsil nesnesine dönüştüğünü görsel kültür üzerinden sorgular. 1920’lerden bugüne uzanan görsel anlatılar,

mekânın yalnızca tasarlanan değil, aynı zamanda tüketilen bir imgeye dönüştüğünü gösterir. Böylece, temsilin tarihsel dönüşümü aracılığıyla mekânın ideolojik ve estetik sınırları görünür kılınır.

Bu iki çalışma, kitabın temel kavramsal çerçevesini kurar: kriz, yalnızca fiziksel yıkım değil, aynı zamanda anlamın yeniden üretimidir.

İkinci eksen, krizin toplumsal dokular ve kentsel sistemler üzerindeki etkisine odaklanır. “Enfokrazi Çağı’nda Kamusal ve Kentlerin Dönüşümü” başlıklı çalışma, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kamusal alanı nasıl yeniden şekillendirdiğini inceler. Augé’nin “yok-yerler” kavramı üzerinden okunan dijital kamusal alan, kentin artık yalnızca fiziksel bir yapı değil, veri, etkileşim ve görünürlük biçiminde yeniden inşa edildiğini öne sürer.

Bu tartışmayı “Neoliberalizmin Sosyo-Mekânsal Krizinde Pastiş Kentler” derinleştirir. Neoliberal politikaların kentsel yüzeylerde yarattığı simgesel tekrarlar, kenti bir estetik yüzey haline getirir. Yazarlar, bu durumun kamusal alanı nasıl bir metaya dönüştürdüğünü ele alır; kentin hem bir vitrin hem de bir mücadele alanı olduğunu hatırlatır.

Bu eksenin son katkısı olan “Kent Meydanları Üzerinden Toplumsal (Yeniden Üretim) İcini Sürmek: Lefebvre’nin Mekânsal Üçlü Kavramsallaştırması Bağlamında San Marco Meydanı’nın Dönüşümü”, kamusal mekânın iktidar, sembol ve temsil ilişkileri bağlamında tarihsel dönüşümünü inceler. Lefebvre’nin mekân kuramından yola çıkan çalışma, mekânın yalnızca biçimsel değil, toplumsal bir ürün olduğunu ortaya koyar.

Bu üç bölüm, mekânın krizler karşısında nasıl bir toplumsal laboratuvara dönüştüğünü gözler önüne serer. Kent artık yalnızca yaşanan bir yer değil; müzakere edilen, yeniden kurulan ve tartışılan bir olgudur.

Üçüncü eksen, krizi çevresel ve teknolojik bağlamda ele alır; tasarımın onarıcı kapasitesine odaklanır. “Yüksek Yapılarda İklimle Bağlı Doğal Havalandırma Stratejileri: Kullanıcı Konforu Perspektifinden Bakış” başlıklı çalışma, yüksek yapıların iklim değişikliği karşısında yeniden düşünülmesini önerir. Enerji verimliliği, doğal havalandırma ve kullanıcı konforu arasındaki dengenin kurulması, tasarımın çevresel sorumluluğuna işaret eder.

Benzer biçimde “Kentsel Sürdürülebilirlik Bağlamında Eko-Sosyal İnovasyon” bölümü, sürdürülebilirlik ve sosyal inovasyonu bir araya getirerek kentlerin ekolojik dönüşümünde yeni paradigmlar önerir. Tasarımın burada üstlendiği rol, dönüşümün katalizörü olmaktır — sadece biçimsel değil, davranışsal değişimi de tetikleyen bir süreç.

“Yer Temelli Sürdürülebilirlik Geçişlerinde Sınır Unsuru Olarak Katılımcı Tasarım Eylemleri” ise sürdürülebilirlik politikalarının uzun vadeli başarısında katılımcı süreçlerin önemini tartışır. Çalışma, paydaşların çok ölçekli etkileşimini bir sınır unsuru kavramı üzerinden ele alarak, tasarımın ortak üretim kapasitesine vurgu yapar.

Bu üç katkı birlikte düşünüldüğünde, ekolojik kriz yalnızca bir tehlike değil, tasarım aracılığıyla yeniden kurulabilecek bir ekosistem olarak okunur.

Son eksen, krizin bireysel ve dijital düzlemdeki yansımalarını tartışır. “Dijital Bir Mekân Olarak Sosyal Medyada Beden İmajı: Kullanıcıların Perspektifinden Bir Değerlendirme” başlıklı çalışma, kimlik, görünürlük ve aidiyet kavramlarını dijital mekân bağlamında ele alır. Dijital platformlarda beden imajının yeniden inşası, mekânsallığın fiziksel sınırlarını aşar ve “yer” kavramını sanal bir düzleme taşır. Artık beden, dijital mekânın yeni mimarisi haline gelmiştir.

Bu son eksen, kitabın bütününe yayılan soruyu bireyin ölçeğine taşır: Kriz, yalnızca kentleri değil, özneyi de dönüştürür.

Krizler ve Dönüşümler Çağında Mekânsal Çalışmalar, tasarımı yalnızca bir üretim pratiği değil, krizle müzakere eden bir düşünme biçimi olarak yeniden konumlandırır. Bu derleme, ile tasarımın kriz çağındaki rolünü dört düzlem üzerinden tartışmaya açılmıştır:

- Krizin kavramsal ve temsili boyutunu,
- Kentlerin ve kamusal alanların yeniden üretimini,
- Ekolojik dönüşümün eylemsel gerekliliğini,
- Dijitalleşmenin kimlik ve mekân üzerindeki dönüştürücü etkisini.

Her bir çalışma, farklı ölçeklerde tasarımın krize verdiği cevabı yeniden tanımlar. Sonuç olarak bu kitap, mekânı bir sonuç değil, sürekli dönüşüm halindeki bir süreç olarak görmeye davet eder.

Ve belki de en önemlisi, bize hatırlatır: Her kriz, yeniden tasarılmanın bir eşliğidir.

Bu kitabın ortaya çıkışında emeği geçen tüm yazarlarımıza, farklı disiplinlerden getirdikleri özgün katkılarla “kriz” ve “dönüşüm” kavramlarını yeniden düşünmemize imkân sağladıkları için teşekkür ederiz. Mimarlık, iç mimarlık, şehir ve bölge planlama, endüstriyel tasarım, bilgi ve enformasyon teknolojileri gibi farklı alanlardan gelen çalışmalar, kitabın çok boyutlu yapısını ve tartışma zenginliğini derinleştirmiştir.

Ayrıca, iki aşamalı kör hakemlik sürecinde değerlendirmeleriyle kitabın akademik niteliğini güçlendiren tüm hakemlerimize, zamanlarını ve uzmanlıklarını gönüllü olarak paylaştıkları için içten teşekkürlerimizi sunarız.

Editöryal sürecin koordinasyonunda birlikte çalıştığımız kitabın değerli editörleri Parvin Heidari ve Gökçe Uzgören’e, sürece katkıları ve destekleri için teşekkür ederim.

Bu kitap, bireysel katkıların ötesinde, farklı bakışların bir araya gelmesiyle şekillenen ortak bir üretimin ürünüdür.

Tüm katılımcılara, bu sürecin bir parçası olmayı seçtikleri ve kolektif düşünme iradesini sürdürdükleri için minnettarız.

Enver Tatlısu

Editör

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul

Ekim 2025

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1.	Kentsel Krizlere Çözüm Olarak Mekânsal Dönüşüm: Mekânsal Planlama Kuramları	1
	<i>Gamze KAZANCI, Aliye Ahu GÜLÜMSER</i>	
BÖLÜM 2.	Mekân ve Zaman: Temsilin Dünü ve Bugünü Özelinde USModernist Arşivi Üzerinden Bir İnceleme	37
	<i>Başak LÂLE</i>	
BÖLÜM 3.	Enfokrazi Çağında Kamusalılık ve Kentlerin Dönüşümü	51
	<i>Aslı ULUBAŞ HAMURCU</i>	
BÖLÜM 4.	Neoliberalizmin Sosyo-Mekânsal Krizinde Pastiş Kentler	69
	<i>Can BOYACIOĞLU , Cansu SÖZER, Seben AŞKIN KÜTÜKÇÜ, Aslıhan ATILGAN</i>	
BÖLÜM 5.	Kent Meydanları Üzerinden Toplumsal (Yeniden) Üretimin İzini Sürmek: Lefebvre'nin Mekânsal Üçlü Kavramsallaştırması Bağlamında San Marco Meydanı'nın Dönüşümü	91
	<i>Gökçe UZGÖREN</i>	
BÖLÜM 6.	Yüksek Yapılarda İklimle Bağlı Doğal Havalandırma Stratejileri: Kullanıcı Konforu Perspektifinden Bakış	123
	<i>Hande APAK, Parvin HEIDARI</i>	
BÖLÜM 7.	Kentsel Sürdürülebilirlik Bağlamında Eko-Sosyal İnovasyon	155
	<i>Serkan BAYRAKTAROĞLU</i>	
BÖLÜM 8.	Yer Temelli Sürdürülebilirlik Geçişlerinde Sınır Unsuru Olarak Katılımcı Tasarım Eylemleri	175
	<i>Betül ŞAHİN</i>	
BÖLÜM 9.	Dijital Bir Mekân Olarak Sosyal Medyada Beden İmajı: Kullanıcıların Perspektifinden Bir Değerlendirme	193
	<i>Ceren YEGEN, Ali Murat KIRIK</i>	

YAZARLAR

Arş. Gör. Gamze KAZANCI

İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık
Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Prof. Dr. Aliye Ahu GÜLÜMSER

İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık
Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Arş. Gör. Başak LÂLE

İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar
Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü

Doç. Dr. Aslı ULUBAŞ HAMURCU

İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık
Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Can BOYACIOĞLU

Gebze Teknik Üniversitesi, Mimarlık
Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Öğr. Gör. Cansu SÖZER

İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar
Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı
(İngilizce) Bölümü

Arş. Gör. Seben AŞKIN KÜTÜKÇÜ

Gebze Teknik Üniversitesi, Mimarlık
Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Arş. Gör. Aslıhan ATILGAN

Abdullah Gül Üniversitesi, Mimarlık
Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Dr. Öğr. Gökçe UZGÖREN

Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel
Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre
Tasarımı Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Hande APAK

İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar
Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı
Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Parvin HEIDARI

İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar
Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Serkan BAYRAKTAROĞLU

İstanbul Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi,
Endüstriyel Tasarım Bölümü

Araş. Gör. Betül ŞAHİN

İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık
Fakültesi, Endüstriyel Tasarım Bölümü,

Doç. Dr. Ceren YEGEN

Mersin Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
Gazetecilik Bölümü

Prof. Dr. Ali Murat KIRIK

Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü

